

30 LET NADACE PRO ROZVOJ ARCHITEKTURY A STAVITELSTVÍ (ARCHITECTURE AND BUILDING FOUNDATION, NADACE ABF)

V roce 2018 uplynulo 50 let od chvíle, kdy se v roce 1968 od Výzkumného ústavu výstavby a architektury oddělilo Československé středisko výstavby a architektury (ČSVA), a letos to bude 30 let, kdy byla zahájena transformace ČSVA na Nadaci ABF.

V roce 1990 ještě existovalo u nás na desítku výzkumných organizací (např. VÚVA, ČSVA, Teplan, Typizační ústav, ÚRS, VUZORT, VÚPS, URBION, Kabinet architektury AV, svoji vývojovou složku měla i většina velkých projektových ústavů), které zaměstnávaly jistě přes tisíc výzkumníků. Takový rozsah výzkumu byl neobhajitelný a navíc posuzován výsledky českého stavebnictví v roce 1990 nepřinášel ve srovnání se západní Evropou očekávaný výsledný efekt. Plánovitě hospodářství a direktivní výstavba byly proto opuštěny, stavebnictví jako obor bylo první privatizováno, projektové organizace se rozpadly nebo se podstatně zmenšily a privatizovaly a právní odpovědnost za stavební dokumentaci převzaly autorizované osoby sdružené ve dvou komorách. Inovace byla zajištěna „otevřením hranic“. Projektanti získali přístup k výpočetní technice a CAD programům, a v průběhu 90. let se na českém trhu každoročně prosazovalo na 40–60 % nově dovezených nebo nově v Čechách vyráběných výrobků a zařízení pro stavby. Výzkum byl z drtivé míry nahrazen přejímáním vyspělejších zahraničních technologií, výrobků a pracovních postupů, které s sebou přinášely i zahraniční kapitál.

ČSVA předala Nadaci ABF jednu výhodu, kterou bylo relativně široké zapojení do mezinárodní spolupráce. Její program se tradičně opíral o zahraniční zkušenost západoevropských baucenter sdružených v Mezinárodní unii stavebních středisek (UICB), která vznikla po druhé světové válce s cílem napomoci obnově rozbitých měst a poskytnout architektům i dodavatelům staveb co nejúplnější informace o všech poznatcích a možnostech materiálů a technologií, co trh nabízel. Nadace ABF přijala do svého loga i „domeček“

společný symbol unie, který používá dodnes. Pro třídění katalogu výrobků byl užíván mezinárodní třídící systém Sfb, a pro jejich popis struktura informací podle CIB „master list“ (International Council for Building Research Studies and Documentation).

Když jsme začali řešit, jakou zvolit právní formu v procesu privatizace, uvědomovali jsme si, že některé zavedené služby a publikace byly vlastně lépe uzpůsobeny pro tržní hospodářství a že zahraniční know how, na kterém vznikly, konečně může dojít svého uplatnění. Odběratelé informačních služeb se tehdy počítali v tisících a špičkové produkty jako Katalog či Přehled měly náklad 6 000–10 000 kusů, přesto to nebylo rozhodování snadné. Ještě dnes si myslím, že bylo velikou škodou, že nebyl v procesu privatizace lépe definován model pro privatizaci informačních, výzkumných a zkušebních organizací, který by dokázal zužitkovat větší díl know how, které tyto organizace přes jejich oprávněnou kritiku nepochybně měly a že naše cesta: „nadace“ byla ojedinelá. I my jsme zvažovali privatizaci na akciovou společnost, které ovšem většinou skončily rychle se ztrátovým poskytováním služeb a rozprodejem nemovitěho majetku (později se začalo říkat tunelováním), pokoušeli jsme se najít zahraničního partnera i mezi členy UICB, ale i zde šlo nakonec vždy pouze o formu, jak ovládnout trh pro vlastní dodavatele, a tak brzy zvítězila myšlenka nadace, kterou užívali někteří členové UICB (Finsko, Japonsko, Holandsko), a která nám byla jimi doporučena. Nadace byla založena proto již v roce 1990 a rozhodnutím Hospodářské rady vlády České republiky byl k 31. 12. 1991 zrušen bez likvidace státní podnik ČSVA a jeho právním nástupcem se stala od 1. 1. 1992 Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství.

Tato relativně úspěšná transformace se stala v devadesátých letech stabilizujícím základem pro rozvoj nových programů a vznik řady dalších organizací. Nadace ABF se významným způso-

bem podílela na vzniku ČKAIT a řadu let vykonávala úlohu zkušebního místa pro nové členy. Poskytla podmínky pro vznik Společnosti pro stavební právo, která se od ní oddělila v roce 1997, ale dodnes s ní úzce spolupracuje. Jako součást Nadace ABF vznikl i Svaz zkušeben pro výstavbu, kterému nadace zajišťovala dlouhá léta sekretariát. Svaz samostatně působí od roku 1997. V roce 1992 nadace byla jedním ze zakladatelů ABF Slovakia, která rozvíjí slovenskou Stavbu roku a se kterou dodnes pořádá pravidelné společné prezentování výsledků stavební a architektonické tvorby v ČR a SR. V prostorách nadace vznikla i Památková komora.

Nadace ABF rozvíjela tradičně svoji činnost prostřednictvím speciálně zaměřených fondů. V roce 1993 byl založen Fond Třebíč, který byl v roce 1999 registrován jako samostatná obecně prospěšná společnost a který se významným způsobem podílel na zápisu Třebíče jako světové památky UNESCO. Nadace ABF založila v roce 1995 akciovou společnost ABF, a.s., na kterou postupně do roku 1998 převedla v souvislosti s požadavkem tehdy platného nadačního zákona zejména vydavatelskou činnost a organizování veletrhů. 3. 11. 1999 spolu se čtyřmi dalšími organizacemi Nadace ABF byla u vzniku SIA ČR – Rady výstavby. Sdružení, která již 20 let představuje platformu pro spolupráci dnes již třinácti nejvýznamnějších nevládních a profesních organizací.

V devadesátých letech se vydavatelská činnost včetně Katalogu ABF, Přehledu a nově Adresáře stala rozhodujícím programem nově zformulovaného a komerčně orientovaného nakladatelství ARCH. To zahájilo vydávání časopisu Fórum (architektury a stavitelství), Stavební listy (který sloužil pro členy ČKAIT a ČSSI), Informarch (který přinášel týdně nabídky a poptávky po stavebních a projektových pracích). Pokračovala právní knihnice, odborné knihnice, katalogy různých typů staveb. Jenom nakladatelství v krátké době zdvojnásobilo celou původní tržbu.

Další oblastí byl výzkum, hodnocení kvality, činnost zkušebny a zde je potřeba jmenovat řadu hodnotících přehlídek a soutěží: Stavba roku, Stavba pro venkov, Bydlení, Ekologická stavba, firemní soutěže Taurus a další. Odborná činnost na sebe vázala organizování seminářů, celostátních, ale i mezinárodních konferencí (UICB, ISOCARP) a postupně rozvíjený systém předávání znalostí a informací celoživotního vzdělávání. To si vyžádalo vytvořit v devadesátých letech síť zastoupení v řadě krajů (ABF České Budějovice, Stavební informační centrum Plzeň, Stavoprojekt Brno, Technoprojekt Ostrava, Hradecké stavební centrum, Stavební informační kancelář Třebíč, Stavební podnik Chomutov, dům ABF Zlín), která organizovala prodej služeb a publikací v krajích, provozovala vlastní vzorkovny a zajišťovala sběr informací do databází Nadace ABF).

Rozvoj Nadace ABF byl však především umožněn rozvojem výstavní činnosti zejména růstem veletrhu FOR ARCH, který se stal v průběhu devadesátých let druhým největším českým veletrhem po strojírenském Brně. Obrovský zájem o účast na veletrhu byl vyvolán onou dynamickou změnou materiálové základny českého stavebnictví a nebýt dva roky za sebou na veletrhu, znamenalo neznat 50 procent nabízených možností. Stal se důležitý pro vystavovatele, ale stejně i pro návštěvníky. Jeho téměř desetiletý růst s meziročním nárůstem 1,6–1,7x se stal motorem všech dalších aktivit. Veletrh FOR ARCH následoval veletrh Habitat (veletrh bydlení) a brzy vznikly i regionální akce (Veletrhy FOR ARCH Plzeň FOR ARCH Ostrava, FOR ARCH Zlín, FOR Habitat Plzeň, FOR ARCH Karlovy Vary, FOR ARCH Jižní Čechy, FOR ARCH Banská Bystrica, FOR ARCH Hradec Králové). Finance, které přinášely veletrhy, dávaly šanci i pro výzkum a rozvoj dalších služeb, které zajišťovala dále nadace s podporou své dceřiné akciové společnosti. Původní prostředí Kongresového paláce bylo od roku 1994 ro pražský veletrh FOR ARCH malé a ten se přestěhoval na Strahovský stadion, i ten však brzy pobral sotva polovinu potřebných hal, a tak hlavní město Praha rozhodlo o výstavbě nového pražské-

ho veletržního areálu a vítězem, partnerem v tomto projektu se stala ABF, a.s. To v zásadě značně ovlivnilo další vývoj i pro Nadaci ABF. První, vlastně nultou, etapou tohoto projektu se stalo prozatímní výstaviště Letňany, které ABF, a.s. realizoval za rekordních devět měsíců a v září 1998 jej otevřela právě pro veletrh FOR ARCH 1998. Tehdy se veletrhu účastnilo na půldruhého tisíce vystavovatelů.

Rok 1998 přinesl nový zákon o nadacích, který v zásadě znemožňoval nadacím konat komerčně orientované, byť veřejně prospěšné práce, a činnost nadací omezil pouze na správu prostředků a majetku s využitím pro nadační cíle. Nadace ABF se musela vzdát svého podílu v ní původně sto procentně vlastněné ABF, a.s., a přišla tak o možnost podpory z veletrhů a z nakladatelské činnosti. Tím se manipulační možnosti nadace zúžily a pro nadaci nastala nová doba transformace. Zde je třeba konstatovat, že současná právní úprava, po vydání občanského zákoníku, prostor znovu otevřela, ale mezitím zaniklo nakladatelství ARCH, bylo ukončeno vydávání časopisů i katalogu a i internetovou databázi e-stav nový vlastník ABF, a.s. dále nerozvíjel a značku nakonec prodal.

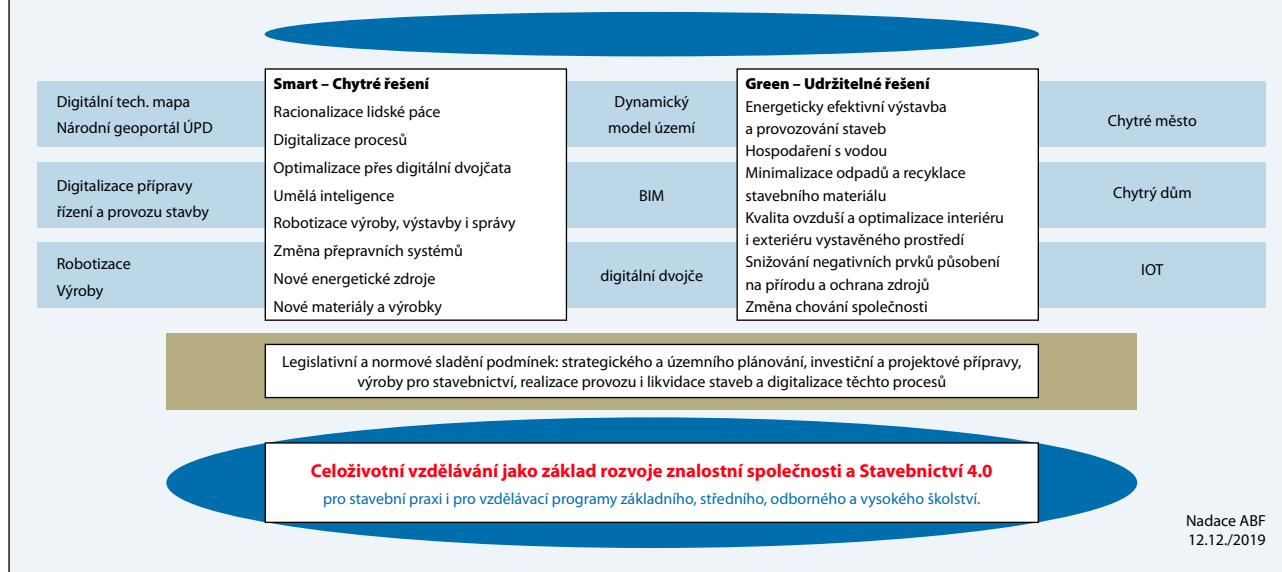
Významný díl činnosti si ale nadace i za těchto podmínek udržela a rozvíjela je od roku 2006 jako samostatné nadační programy. Ty se orientují na výzkum, vzdělávání, provoz Domu ABF na Václavském náměstí a organizaci výstav a přehlídkových soutěží a podporu spolupráce neziskového sektoru ve stavebnictví a architektuře na české i mezinárodní úrovni.

Pro nový vzdělávací program **České stavební akademie** se podařilo v letech 2006–2008 zrekonstruovat sídlo na Václavském náměstí. Stavební akademie byla založena memorandem ze dne 13. 3. 2006. Akademie spolupracuje s cca 200 externisty, zajišťuje přípravu na odborné zkoušky do ČKAIT, pro energetické auditory, pro autorizované inspektory, organizuje řadu akreditovaných programů MV ČR a každoročně zajišťuje několik celostátních konferencí, často s výstavou na aktuální témata s otázkami energetiky, digitali-

zace, větrání, průmyslu 4.0, stavební legislativy a podobně. Na řadě vzdělávacích akcí spolupracuje nadace s MMR, MPO, MŽP nebo MK ČR, s hl. m. Prahou, SMO, se svazy bytových družstev, s Akademií starožitníků, a poskytuje své prostory a služby i pro akce organizací SIA ČR jakými jsou Institut vzdělávání SPS, ČSpSP, Rada CZ BIM, OA a další. Od roku 2006 do roku 2019 tak v České stavební akademii bylo uskutečněno přes 2 300 akcí pro více než 80 000 posluchačů.

Program soutěžních přehlídek představuje nadační činnost, kterou nadace snad nejvíce ovlivňuje názory a poznání o stavu české architektury a stavitelství. Již 27. ročníků má za sebou celostátní přehlídka **Stavba roku**, ve které odborná porota posuzovala přes 1 500 dokončených staveb, mezi které rozdělila 138 titulů Stavba roku. Přehlídka velmi komplexně dokumentuje vývoj české architektury a stavitelství za posledních 30 let. Pravidelné výstavy výsledků a každoroční katalogy dokumentující tento vývoj patří k nejkompletnějším dokladům o vývoji celého oboru. Na tuto přehlídku navazuje **Zahraníční Stavba roku**, která je již několik let jedinou českou přehlídkou představující vývoz českých projektů, stavebních do dávek a stavebních výrobků. **Urbanistický projekt** roku zase každoročně dokumentuje úsilí o tvorbu společenského konsenzu při stanovování podmínek pro regulaci rozvoje obcí, jejich vystavěného prostředí a tvorby veřejných prostranství. **Středočeská Stavba roku** je regionální sestrou celostátní přehlídky. Udělování známky kvality: **Výrobek – technologie pro stavebnictví a architekturu** je dalším hodnotícím projektem. Nadace v něm navazuje na padesátiletou tradici hodnocení výrobků určených pro výstavbu. Všechny tyto přehlídky nadace organizuje s odbornými partnery-spoluuvypisovateli, zajišťuje pro ně mediální prezentaci, společenskou záštitu a financování. Od roku 2012 završuje Nadace ABF své hodnocení oboru vyhlášením **Ratingu Nadace pro rozvoj architektury** a stavitelství (RABF), v kterém shrnuje komplexní hodnocení projektantů, projektových organizací, stavebních dodavatelů

Program Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství – **Národní platforma Stavebnictví 4.0**

a výrobců pro stavebnictví na základě dosažených výsledků stanovených z pětiletého posuzování v celkem dvanácti celostátních přehlídkách organizovaných různými organizacemi v České republice.

Výstavní program je tradiční činností nadace. Zahrnuje putovní výstavy výsledků nadací organizovaných soutěžních přehlídek na odborných veletrzích na českých i mezinárodních konferencích a u partnerských organizací. Samostatnou částí je činnost Galerie Nadace ABF, která každý měsíc představuje nové výstavy výtvarných tvůrců: jednotlivců nebo tvůrčích skupin, často z řad architektů nebo jejich tvůrčích kolektivů. Výstavy obrazů, grafik, designu, plastik i fotografií jsou nedílnou součástí kulturního působení nadace. Galerie představuje v domě ABF české, ale pravidelně i zahraniční umělce. Od roku 2008 byl součástí Nadace ABF i Design Cabinet, který organizoval Národní cenu za studentský design, a prezentaci jejích výsledků řadou českých i zahraničních putovních výstav. Od roku 2006 nadace zorganizovala 331 výstav, které navštívilo přes 220 000 návštěvníků.

Výzkumný program Nadace ABF je přirozeným završením a nezbytným základem výše popsaných aktivit. Nadace ve smyslu původního 50 let starého záměru pro vznik ČSVA: „*požadavek rychlého uplatnění výsledků technického rozvoje, vědy a výzkumu do praxe*“ se intenzivně zapojuje do různých výzkumných programů. Od roku 2011 do konce roku 2019 Nadace vynaložila na vědu a výzkum a zpřístupnění jejích výsledků přes 50 milionů Kč, to je v průměru 5,5 milionů ročně. Tento aplikovaný výzkum byl z části hrazen výzkumnými úkoly, evropskými projekty a granty, ale z větší části z vlastních zdrojů získaných pro přípravu programů stavební akademie, nebo při hodnocení vývojových trendů v architektuře, stavebnictví a urbanismu. Jeho výsledky byly uplatněny při vytváření RABF, přípravě akreditovaných vzdělávacích programů, v analýzách a stanoviscích pro stavební legislativu, při výzkumu inovací stavebních materiálů, při hodnocení a dokumentaristice staveb, při uplatňování stanovisek ke koncepci bydlení, tvorbě metodik územního a strategického plánování apod. V poslední době jde zejména o sledování procesu **Stavebnictví 4.0**, jeho vývoje k **Smart stavebnictví** (di-

gitalizace, AI, robotizace, BIM, digitální dvojče staveb a území a jejich uplatnění v celoživotním procesu staveb, chytré domy, chytré stavby nové systémy dopravy) a **Green stavebnictví** (nZEB, bezodpadové a celostní hospodářství, recyklace materiálů, ochrana vody a ovzduší, ochrana památek i přírody). Jako souběžné problémy jsou nastaveny podmínky legislativní, sociální, ekonomické, bezpečnostní a vzdělávací, které proces těchto změn doprovází. Při účasti Nadace ABF na přípravě dokumentu Hospodářská politika ČR do roku 2030 a rekonstrukci stavební legislativy se ale v roce 2019 opětovně ukázalo, že dlouhodobé významné podcenění výzkumné činnosti v architektuře a stavitelství odráží značnou nejednotnost v názorech na očekávaný vývoj a nepřipravenost celého oboru na překotné změny technické i vztahové, které Stavebnictví 4.0 a digitalizace řady procesů v nejbližších letech přinese. Proto Nadace ABF připravila pro rok 2020 zřízení nové vědecké rady a nastartování výzkumných programů pro Stavebnictví 4.0, které by tomuto procesu účinně napomohly. Naplnění tohoto programu bude nejlepší oslavou 30 let existence Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství.

Ing. arch. Jan Fibiger, CSc.
předseda správní rady
Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství